

ANUL BIBLIOLOGIC 2019: DATE, FAPTE ȘI PERCEPȚII

Vera OSOIANU
bnrmvo2012@gmail.com

Criteriile esențiale prin prisma cărora studiile internaționale determină nivelul de cultură al unei țări includ în rândul celor 5 indicatori: sistemul de educație, numărul de ziare, disponibilitatea calculatoarelor și numărul de biblioteci, inclusiv numărul de publicații disponibile în bibliotecile publice. Pe de altă parte, eficiența bibliotecilor este direct proporțională cu starea spațiilor, calitatea resurselor, nivelul de instruire a personalului, disponibilitatea tehnologiilor și a serviciilor moderne în baza tehnologiilor.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova este instituția care sintetizează datele privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci. Trebuie de remarcat faptul că bibliotecile sunt în dificultate în fiecare an când sunt generalizate și publicate statisticile bibliotecare anuale. Acestea permit interpretarea dinamicii activității pe intern și o comparație între subiecții interni și externi. Recent au fost generalizate datele pentru anul 2019 și pornind de la această bază pot fi reliefate tendințele instituției bibliotecare și a profesiei de bibliotecar. Constatarea ce se impune este că tendința de descreștere specifică ultimilor ani s-a păstrat și chiar amplificat.

Toți indicatorii principali invocați ca argument pro eficiența bibliotecii au coborât în raport cu anul precedent, dar și cu anii anteriori. Indicatori de bază precum: număr de utilizatori, împrumuturi, vizite, achiziții atrag un grad extrem de atenție din partea profesioniștilor din biblioteci, mass-media, dar și a factorilor de decizie. Aceste statistici sunt cu siguranță importante și în raport comparativ demonstrează nivelul de utilizare a bibliotecilor. Dar datele pure sunt departe de a acoperi întregul tablou când vine vorba de impactul și valoarea pe care bibliotecile le răsfrâng asupra comunităților. Datele nu arată modul în care bibliotecile conectează oamenii și favorizează infrastructura socială. Nu arată modul în care contactele cu personalul profesionist al bibliotecii poate face diferența în viața oamenilor. Nu descriu modul în care participarea la proiecte și programe de bibliotecă susține învățarea pe tot parcursul vieții sau cum comunitățile cu biblioteci sunt mai puțin izolate decât comunitățile fără bibliotecă.

În următorii ani, bibliotecile și organizațiile de profil trebuie să-și mobilizeze rândurile și să lucreze pe această dimensiune pentru a oferi profesioniștilor domeniului, factorilor de

decizie, mass-media și comunităților câteva instrumente și cifre pentru a vorbi de fapt despre valoarea și impactul pe care bibliotecile îl au asupra comunităților. Activitățile de advocacy, evaluarea impactului, interpretarea rezultatelor, indicatorii de performanță, istoriile de succes bazate pe dovezi - sunt doar câteva dintre modalitățile în care managerii de bibliotecă lucrează pentru a evidenția importanța socială a bibliotecii. Pe acest segment sunt necesare traininguri, tutoriale, cursuri etc, iar Standardul SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”, aprobat prin decizia nr. 188 din 31.07.2018 a Institutului de Standardizare din Moldova este un bun început în acest sens.

Valoarea bibliotecii constă în centrarea pe necesitățile comunității locale și provocările în care biblioteca ar putea fi răspunsul. În peisajul biblioteconomic din Republica Moldova există o diferență uriașă în ceea ce privește situația demografică, mărimea localității, dezvoltarea economică, posibilitățile de finanțare. În contextul acestora este foarte importantă existența unei conexiuni puternice între dezvoltarea biblioteconomică la nivel național (internațional) și activitatea bibliotecii la nivel local. Realizările biblioteconomice de nivel național trebuie să se răsfrângă asupra activității bibliotecilor de nivel local. Recomandările IFLA/UNESCO privind bibliotecile naționale reliefa încă cu ani în urmă, că în țările mici cu biblioteci puține și subdezvoltate, bibliotecile naționale trebuie să se implice pe un spectru larg de probleme, acestea incluzând formarea profesională continuă, statistica de bibliotecă, împrumutul interbibliotecar etc.

O bibliotecă se ține pe spații, resurse informaționale, tehnologii, servicii, parteneri, personal și utilizatori pentru care toate acestea există toate celelalte elemente sunt derivate, deși toate își au rostul lor. Marile probleme ale bibliotecii pivotează pe aceste elemente. Situația bibliotecilor din Republica Moldova este caracterizată de: spații învechite (de ani buni n-a mai fost construită o bibliotecă nouă), resurse învechite (este nevoie de 81 de ani pentru înnoirea/actualizarea colecțiilor de publicații din biblioteci. Influența timpului și anii grei de finanțare insuficientă au distrus imaginea bibliotecii. Implementarea tehnologiilor a fost o șansă de revenire, dar n-a fost explorată suficient.

Criza bibliotecii despre care se discută masiv în mediul biblioteconomic internațional se explică prin implementarea și utilizarea masivă a TIC, atitudinea refractară la schimbare din partea bibliotecarilor, slaba implicare a factorilor de decizie. Recent Ziarul Die Zeit – ziar săptămânal german menționa că lectura - una dintre marile responsabilități ale bibliotecii „suferă sub o dublă amenințare, cea a noilor tehnologii și a vechii ignoranțe”.

Nivel de percepție. Anul bibliologic 2019 – anul promovării imaginii, printr-o coincidență nefericită, a coincis cu implementare Legii salarizării în sectorul bugetar și aici s-a văzut mai clar decât oricând percepția bibliotecii în mediul factorilor de decizie. Anul 2019 a fost cea mai mare provocare a lumii bibliotecare și cea mai mare înfrângere a domeniului biblioteconomic de până acum. Negocierile salariale au scos în prim plan percepția negativă, în mai multe cazuri, a decidenților față de bibliotecă. Constatarea n-a fost total neașteptată și nici o noutate absolută. Studiile realizate în ultimii ani de diverse organizații profesionale, în special de OCLC demonstrează că există o discrepanță enormă între felul cum este văzută profesia în interior și în exteriorul profesiei. Anul 2019 a fost anul adevărului pentru domeniul biblioteconomic avem dovada clară că percepția bibliotecarilor despre profesie și percepția majorității decidenților este total diferită. Lucrul acesta s-a reliefat mai ales în mediul bibliotecilor publice teritoriale. Implementarea Legii salarizării a scos în prim planul profesiei scânteii care au mocnit pe parcurs de decenii. O Lege bună a fost interpretată eronat și total în defavoarea profesiei.

Bibliotecile ca infrastructură socială și intelectuală.

Bibliotecile fac parte din infrastructura intelectuală a oricărei țări. Harta Bibliotecilor Lumii demonstrează că cele mai dezvoltate țări au și cel mai dezvoltat sistem de biblioteci.

Bibliotecile ocupă un loc important și în „infrastructură socială” - locuri fizice publice gratuite pentru întâlnirea și conectarea oamenilor. Într-o societate care se luptă cu niveluri ridicate de inegalitate și obstacole sociale, aceste locuri nu pot fi subestimate.

Bibliotecile sunt despre oameni, iar oamenii sunt ființe sociale care au nevoie de contact cu alte ființe umane. Pentru oameni contează mult apartenența comunitară. Cu cât mai multe platformele digitale sociale oamenii utilizează cu atât mai mare este necesitatea de a frecventa locuri publice unde să se întâlnească, să se conecteze, să învețe, să fie provocați, să se distreze, să simtă pur și simplu că aparțin unei comunități. Biblioteca trebuie să se dezvolte și să se poziționeze ca o instituție extrem de relevantă atunci când vine vorba de susținerea unei infrastructuri sociale puternice.

Prognozele susțin că în viitor biblioteca va împărți același spațiu cu alte instituții din comunitate: centre de cultură, școli de muzică, birouri de turism etc. Aceasta este o tendință care se întâmplă de câțiva ani în diverse țări. Gradul de motivație și colaborare, pe de altă parte, variază foarte mult. În unele scenarii diferite instituții sunt doar rezidenți în aceeași clădire, nu este organizată nicio colaborare, iar mutarea împreună este determinată de

necesitatea reducerilor bugetare. În alte scenarii același spațiu este folosit pentru a face lucruri importante pentru comunitate. Obiectivul comun de a face o comunitate mai puternică în strânsă colaborare. Colaborările formale sau informale cu diferite instituții din comunitatea locală devin din ce în ce mai frecvente.

Un exemplu foarte recent vine din Finlanda – țara unde serviciile de bibliotecă sunt foarte apreciate de cetățeni . Biblioteca Centrală Helsinki, inaugurată în 2018 – cadou de 98 milioane euro al Guvernului Finlandei și primăriei orașului Helsinki de centenarul Independenței Finlandei este de facto un centru cultural-comunitar cu săli pentru concerte, teatru, cafenele, restaurant, săli pentru studiu individual sau în grup, imprimante 3D, etc, dar dat fiind atașamentul finlandezilor pentru bibliotecă a fost numită bibliotecă.

În timp oamenii vor conștientiza că bibliotecile sunt mai puternice decât internetul. Bibliotecile au oameni reali. Bibliotecarii cunosc utilizatorii și pot oferi recomandări personalizate mai bune decât orice algoritm. Ei pot face diferența dintre informațiile corecte și cele false.

În era post adevăr bibliotecile vor conta cu adevărat. Neil Gaiman, scriitorul britanic, mare apărător al bibliotecilor spunea că Internetul îți poate oferi la o întrebare 100 000 de răspunsuri, bibliotecarul unul dar pe cel corect surplusul de informații nocive este mai grav decât insuficiența informației

Acum încă suntem pe drumul de la Gutenberg spre Zukenberg. Dar ne este exclusă întoarcerea de la Internet la Gutenenberg. Nu este adevărat că oamenii nu au nevoie de bibliotecă. Un studiu recent demonstrează că americanii frecventează biblioteca mai des decât spectacole de teatru, filme, evenimente sportive, muzee, concerte. Studiile demonstrează că bibliotecile sunt populare mai ales pentru persoanele de 18-29 ani.

Argumentele pro bibliotecă includ faptul că:

- Bibliotecile au ceva de oferit pentru oricine
- Oferă tehnologii
- Oferă servicii pentru întreaga familie
- Oferă informație veridică
- Sunt încă locul nr.1 de unde poți împrumuta cărți
- Bibliotecarii ajută persoanele să se dezvolte
- Bibliotecile oferă spații sigure

- Dezvoltă abilități pentru secolul XXI
- Bibliotecarii sunt campionii egalității.
- Bibliotecarii se implică tot mai mult în alfabetizarea privind datele care este o alfabetizare civică.

În era internetului, bibliotecile nu mai sunt numai despre cărți. Bibliotecile oferă servicii gratuite, inclusiv internet, coding, instruire în TIC, alfabetizări privind utilizarea datelor toate cu respectarea securității intimității, normelor de etică. de incluziune digitală

Pe măsură ce companiile în TI devin mai mari și mai omniprezente și, pe măsură ce datele devin un avantaj din ce în ce mai valorificat și mai valoric, necesitatea educării utilizatorilor va crește.

Un exemplu puternic pro bibliotecă vine din SUA, țara unde activează peste 110 450 de biblioteci, inclusiv peste 16 500 de biblioteci publice. În timp ce administrația Donald Trump și-a propus în bugetul său 2020 (al treilea an consecutiv) lichidarea Institutului Serviciilor de Muzeu și Bibliotecă, o agenție guvernamentală independentă, responsabilă de modernizarea serviciilor de bibliotecă, Congresul SUA respinge propunerea tot al treilea an consecutiv, iar pentru anul 2020 a aprobat o majorare a finanțării de 10 milioane de dolari.

Dinamica numărului de biblioteci din Republica Moldova este în descreștere. Numai în ultimii doi ani numărul de biblioteci s-a redus cu 25 unități. Dacă continuăm cu același ritm bibliotecile vor dispărea de la sine. Nu-i instituția, nu-s probleme.

Bibliotecari. Imaginea bibliotecii depinde în mare măsură de potențialul intelectual. De la 100 de studenți, primiți anual la facultatea de Biblioteconomie și Bibliografie s-a ajuns că azi nimeni nu mai depune actele din simplă convingere. Este primul semnal că în scurt timp bibliotecile nu vor avea profesioniști. Fără cuvinte mari dar vom discuta despre o profesie martir. O profesie nu dispare brusc. Temelia se macină în timp

Conform datelor statistice pentru 2019 în biblioteci activează 4098 bibliotecari din care 2499 cu studii superioare de specialitate 1018 bibliotecari

Cu câțiva ani în urmă Congresul SUA a numit directorul Bibliotecii Congresului pe un mandat de 10 ani. La momentul desemnării în funcție Carla Hayden avea 64 de ani. Până la această numire directorul Bibliotecii Congresului avea contract pe termen nelimitat. Motivul? Schimbarea administrațiilor să nu influențeze mersul firesc al activității bibliotecii.

Administrația de la Casa Albă trei ani consecutiv înaintează Congresului SUA inițiativa de a închide Institutul muzeu, bibliotecă și arhive, care costă contribuabilii americani peste 250 milioane de dolari anual și de trei ori consecutiv Congresul respinge inițiativa.

Discriminare financiară, discriminarea după criteriul de vârstă, discriminarea după apartenență politică. Imixiunea politicului în bibliotecă. Angajările și evaluările după criterii străine de profesionalism, și performanță, abuzurile în serviciu.

Colegii din teritoriu ne întreabă permanent unde-s liderii profesiei de ce nu-i apără. Adevărul este că noi încercăm să folosim toate instrumentele disponibile pentru a apăra biblioteca și bibliotecarul, în primul rând prin participarea la elaborarea cadrului legal, inclusiv a legilor și regulamentele adiacente profesiei. Legile în final sunt bune ne referim la Legea bibliotecilor și la Legea salarizării, dar interpretarea și implementarea legilor este total neconformă intențiilor și așteptărilor. **Cel mai elocvent exemplu este Legea cu privire la bibliotecă (nr. 160 din 20.07.2017) și Legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar (nr. 270 din 23.11.2018). Reprezentanții puterii legale din teritoriu interpretează aceste legi abuziv.**

Pentru a nu permite salarizarea conform prevederilor legii salarizării șefii de bibliotecă au fost transferați în bibliotecari deși legea spune că o bibliotecă este condusă

Bibliotecarii au muncit pentru salarii care cu greu le-au permis existența. Ajunși la vârsta pensionării eu ajung muritori de foame. Veșnicii cercetători, atât cît lucrează cât și atunci când nu mai pot lucra. Este de mirare că unul din trei alege calea pribegiei.

În secția unde am început activitatea, Dezvoltare în biblioteconomie, s-a micșorat treptat numărul de salariați de la 12 apoi 9 apoi 7 și acum 5. Din acestea, 3 salariați au plecat la muncă după hotare, unde sigur au lucrat nu în bibliotecă, și nu s-au mai întors niciodată.

Resurse informaționale. Constituirea unei colecții relevante de publicații va fi în continuare o sarcină de bază și este ceea ce distinge biblioteca de alte instituții

Colecția bibliotecii este semnificativă acum, și va fi în viitor. Colecția și abilitățile pe care personalul bibliotecii le investește în organizarea cunoștințelor, găsirea informațiilor și dezvoltarea competenței de informare a comunității este, de asemenea, ceea ce distinge biblioteca de alte instituții. Colecțiile, indiferent de format sunt o bază puternică pentru servicii de calitate. Bibliotecile americane, de exemplu, sunt concentrate pe colecție, dar există și o tradiție foarte puternică pentru a programe și evenimente. Începând cu 2012, numărul împrumuturilor a scăzut constant, în timp ce activitățile și programele au crescut.

Studiile recente demonstrează că în anul 2019 bibliotecile au fost vizitate mai mult decât alte instituții culturale și evenimente sportive. David Lankester în Atlasul Bibliotecii Noi scria: „Misiunea Bibliotecarilor este de a îmbunătăți societatea prin facilitarea creării de cunoștințe în comunitățile lor”.

Un moment care trebuie discutat la diverse niveluri de responsabilitate este faptul că publicațiile sunt foarte scumpe, cel puțin pentru realitatea noastră, iar oamenii nu pot cumpăra cărți scumpe. Politica prețurilor trebuie schimbată, dacă vrem ca publicațiile să ajungă la câți mai mulți cetățeni. În Germania, de exemplu, prețul cărții îl stabilește editura și acesta nu poate fi majorat.

Susținerea editării cărților de către stat este o practică cunoscută în mai multe țări. Există această practică și în Republica Moldova. Însă cele aproximativ 5 milioane de lei (2019) destinați programului de editare a cărții naționale este o sumă prea mică pentru a acoperi necesitățile de actualizare a colecțiilor. Rata medie de înnoire a colecțiilor de 83 de ani (2019) (în timp ce recomandările IFLA/UNESCO sunt de 7-10 ani) este mărturie grăitoare a unei colecții învechite fizic și moral. În asemenea condiții, cartea, care de-a lungul timpului a contribuit la progresul persoanei, poate contribui acum la distrugerea ei. Or, niciun stat nu trebuie să fie indiferent la faptul citește sau nu cetățenii săi și ce anume citește.

Costul mediu al unei cărți (conform datelor înregistrate în BNRM) a fost de 192 lei în anul 2019.

Conform datelor pentru anul 2019, bibliotecile publice teritoriale dețin în total 15.840,3 unități de păstrare, inclusiv 7947,8 exemplare, sau **52%**, în limba română cu grafie latină și chirilică. **Ponderea publicațiilor cu grafie latină constituie aproximativ 60% din totalul publicațiilor în limba română.** Nu s-a dus evidența separat la acest indicator 2019 a fost scos acest indicator din statistica oficială

Tehnologiile și modernizarea bibliotecilor.

Noi nu putem întoarce casa permanent când cu ferestrele spre est când cu ferestrele spre vest. Ne-am transformat într-o morișcă și nu ne mai revenim din amețeală. Biblioteca publică este o instituție prin care statul oferă acces la informare unul din drepturile fundamentale ale omului. O comunitate poate să aibă mai multe instituții publice: școală, policlinică, farmacie, oficiu bancar, magazine etc – toate cu specificul lor. Biblioteca publică este unica instituție pentru toți, care prestează servicii gratuite. Și care oferă cărți și alte publicații.

În spațiul rural, chiar și părinții tineri nu au acces la internet și sunt lipsiți de competențe simple de alfabetizare digitală care sunt necesare pentru a-și ajuta copiii cu temele, astfel încât, în aceste cazuri, puteți aștepta a doua generație de „analfabeți tehnologici”. Acest lucru evidențiază biblioteca ca o poartă importantă pentru acces la internet,

Bugetul. Bugetul nu este orientat spre dezvoltarea instituției bibliotecare ci doar spre supraviețuire. Bibliotecarii s-au transformat în vânzători de proiecte. Toate proiecte de dezvoltare și modernizare din ultimii ani au fost realizate cu ajutorul Granturilor din alte țări: Fundația SOROS, Ambasada SUA, Ambasada Japoniei și JICA Fundația Bill și Melinda Gates – 12 milioane dolari, RM a fost printre cele 17 state care au fost susținute de Inițiativa Global Libraries, modernizarea serviciilor bibliotecilor universitare din Moldova, Programul Norwegian de Cooperare în Educația Superioară cu Euroasia. Noi practic am epuizat proiectele mari. Ca regulă finanțările sunt de o singură dată. Am tot bătut la ușa organizațiilor finanțatoare. Șirul s-a cam epuizat. Nu bați de două ori la aceeași ușă

Se impune serios necesitatea unui proiect de “Dezvoltarea serviciilor bibliotecare”, după modelul Lituaniei, Cehiei, SUA etc. Noi înțelegem situația și am înțeles-o mereu, dar de zeci de ani bibliotecile sunt finanțate după principiul „ce mai rămâne de la alții”

Simplificarea procedurilor ce țin de aprobarea unui Grant. Grantul Cultural. Japonia.

Amprenta anilor și finanțarea insuficientă

Dacă s-a ajuns ca nimeni din tinerii acestei țări să nu mai dorească o carieră legată de bibliotecă lucrurile sunt grave. Din 1991 noi vorbim despre schimbarea bibliotecii și a profesiei și toate acestea se fac în detrimentul bibliotecii. Bibliotecile noastre nu au față. Influența anilor și finanțarea insuficientă și-au spus cuvântul

Tendențe în domeniul bibliotecii publice în următorii 10 ani

Biblioteca va folosi același spațiu cu alte instituții:

În era digitală, întâlnirea/comunicarea față-în-față nu devine mai puțin semnificativă

Nevoia de a vorbi despre valoarea bibliotecii în moduri noi

Dezvoltarea unei colecții relevante de publicații va fi în continuare o sarcină de bază și este ceea ce distinge biblioteca de alte instituții

Dezvoltare națională și ancorare locală

Referințe bibliografice:

1. **AMERICANS go to libraries more than movie theaters, concerts, or museums.** [citat 15 aprilie 2020]. Disponibil: <http://www.ilovelibraries.org/article/americans-go-libraries-more-movie-theaters-concerts-or-museums?facebook&fbclid=IwAR3XOteY0tC64xCFul7DebXzOwOgFowSUcWsb3UjfJWeA7dywhx8S9yglNI>
2. **NICK Offerman explains why libraries are more important than ever.** [citat 15 aprilie 2020]. Disponibil: http://www.ilovelibraries.org/article/nick-offerman-explains-why-libraries-are-more-important-ever?facebook&fbclid=IwAR1MfoWYdMM7ftuCxgi9Monb7SBmN0OstW_VvJfqFFuqd8XOWCaJi4PNq-0
3. **10 REASONS librarians are more important than ever.** [citat 15 aprilie 2020]. Disponibil: <https://www.commonsense.org/education/articles/10-reasons-librarians-are-more-important-than-ever>
4. **5 THINGS that will affect The public library towards 2030.** [citat 15 aprilie 2020]. Disponibil: <https://christianlauen.net/2020/02/18/5-things-that-will-affect-the-public-library-towards-2030/>